

CHIARA VALERIO

Kdo
mluví
a kdo
mlčí

Argo

CHIARA VALERIO

Kdo mluví a kdo mlčí

Z italského originálu *Chi dice e chi tace* vydaného nakladatelstvím Sellerio v Palermu v roce 2024 přeložil Jiří Špaček.

Obálku s použitím fotografie Magdalény Russocké graficky upravil Jan Augusta.

Grafická úprava a sazba Jan Augusta.

Odpovědná redaktorka Veronika Chaloupková.

Jazyková redakce Dana Melanová.

Technická redaktorka Saša Švolíková.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

www.argo.cz, argo@argo.cz,

v roce 2026 jako svou 5952. publikaci.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-4850-3

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS
sklad: KOSMAS s.r.o. Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel: 226 519 383. e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském internetovém knihkupectví
www.kosmas.cz

Když holčičky vystoupily z auta, rozběhly se a ani se s námi nerozloučily.

Moje matka stála ve dveřích a objala je, usmála se na mě a pohnula bradou, jako by říkala Nedělej si starosti.

Luigi se rozjel, ještě než jsem mohla litovat nebo si vyčítat, že jsem přijala pozvání na víkend na Ponze, do domu, odkud je vidět na přístav.

Přejezd trajektem z Formie byl příjemný a páteční odpoledne teplé. Teplé a vlhké. Však také v sobotu a v neděli ráno před odjezdem byl vzduch těžký a vypadalo to na déšť, pak ale nesprchlo. Prošli jsme se, najedli a vykoupani. Luigi ne, prohlašoval, že je voda studená. I když to nebyla pravda. Prostě raději seděl za stolem v přístavním baru a poslouchal klábosení.

Když jsme se v neděli večer vrátili, dala jsem holčičky spát, prolistovala odpolední vydání *Il Golfo*, cyklostylového listu dvou farností, a vykouřila jsem si cigaretu.

Zprávu o Vittoriině smrti jsem nezaznamenala jen proto, že před spaním nečtu smuteční oznámení a realitní inzeráty.

Když jsem se v pondělí ráno v kanceláři pokoušela přesvědčit majitele železářství a jeho ženu, aby nepodávali žalobu kvůli svému synovi, který se popral a byl bit, vešla do místnosti moje sekretářka Cristina, aby mi oznámila, že nějaká žena si mě naléhavě žádá k telefonu. Požádala jsem o dovolení a diskrétně se vzdálila. Byla to Mara.

Vittoria včera ráno zemřela, sdělila mi tichým, klidným tónem, volala ze slušnosti. Víím, že ses jí líbila a že ona se líbila tobě.

Zavolala i dalším přátelům.

Nedokázala jsem se na nic zeptat. Myslela jsem na sebe živou na Ponze, zatímco Vittoria umírala ve Scauri.

Nehoda, vysvětlila Mara. Nehoda ve vaně, zopakovala hlasem, jenž slabiku po slabice slábl. Ujistila jsem ji, že se u ní zastavím, a ona, než zavěsila, řekla Je tady, doma, pohřeb bude pozítří.

Vrátila jsem se do místnosti a pokračovala v rozhovoru s železářem a jeho ženou, upírajíc oči na zámek ve dveřích, který se co chvíli ukazoval nad jejich hlavami, pohybujícími se v zápalu vyprávění. On skoro křičel, patrně těžce nesl, že jeho syn dostal nakládačku.

Leo, on po něm hodil lahev od piva a díkybohu ho netrefil do hlavy, byl by ho zabil, jenom ho lízla, chápeš? Riccardo není zbabělec, tak přiskočil a dal mu pěstí, ten druhý uhnul a hlavou mu rozbil nos. To nebyla nehoda.

To nebyla nehoda, opakovala Anna, matka. Takové chování je třeba trestat, když to jde, dodala a zničehonic se otráveně otočila, možná aby zjistila, na co jsem se pokoušela zaostřit zrak nad její hlavou.

Nehoda ve vaně, pomyslela jsem si, a znovu jsem viděla Vittorii s její rozevlátou chůzí, s očima ani světlýma ani tmavýma, sytě zabarvenýma, v modrém lněném oděvu bez rukávů. Viděla jsem, jak kráčí po chodníku, zastavuje se před výlohami obchodů a potřásá hlavou. Co při pohledu na ty věci pociťovala, jsem se nikdy nedozvěděla. S pobavením mluvila o věcech, kterým se nemůžeme a nemáme smát. Lidi, kteří si nasazují parohy. Kteří si pořizují pohřební kaple pro dvě rodiny nahoře na hřbitově. Ti, kteří zakopávají. Vozíčkáři, jimž brání stavební překážky. Umíš si to představit? překážky a dost, prostě tak.

Tu vanu, v níž zemřela, jsem znala, byla jsem u Vittorie doma mnohokrát, nebylo možné si jí nevšimnout, protože když se prošlo dlouhou chodbou, vstupní dveře se otevíraly přímo do koupelny, na jejímž konci, pod oknem se žlutými a zelenými skly, vana stála. Skla v okně tvořila nepravidelnou šachovnici, čtverce a obdélníky, podlaha a obklady byly z lesklých černých dlaždic.

Dům byl opraven na počátku sedmdesátých let, kdy se Vittoria do Scauri přistěhovala spolu s Marou. Všichni tu vanu znali, a určitě jsme ji zaregistrovali kvůli těm černým dlaždicím. Tak mě o tom alespoň ujistil Enrico, ptala jsem se ho na to, kdoví proč, asi když jsme dělali úpravy u nás doma. Enrico dodával dlaždice a majoliku celému pontinskému jihu až za Fondi a byl to strýc mého manžela. Byla jsem si jistá, že v tom domě, kam jen moje paměť sahá, nikdo nikdy nebydlel.

Od té doby, co v něm bydlela Vittoria, byl neustále otevřený, vstupovalo se ze zahrady a už v patiu jste vdechovali

veselou náladu, lidi si povídali, psi se honili, kočky vyskakovaly na stoly a brousily si drápy o stromy. Byl tam také páv Patrick.

Tak to bylo pokaždé, když jsem tam zašla, už od prvního dne. Pro mě a pro všechny, protože ještě předtím, než daly dům do pořádku, uspořádaly oslavu k Mařiným narozeninám. Já jsem na ní nebyla, vyprávěli mi o ní. Všichni o tom mluvili.

Menší palác s určitými aspiracemi, ale zchátralý, přízemí a první patro, s pěkným vchodem z via Romanelli, a malá zahrada, po dvaceti letech značně rozbujelá. Vittoria se vyznala v bylinách, četla si o zahradách a hodně chodila, dokázala dojít pěšky až ke Spasiteli, kde stála socha Krista. I to, že četla o zahradách, podle majitelky papírnictví s knihkupectvím, kde si objednávala příručky, bylo velmi zvláštní. Zvláštní ve smyslu podivné. My jsme měli užitkové zahrady a záhony, zahrady bývaly u panských domů. Nebo patřily obci. Veřejná zahrada byla u vily generála Nobileho a také u obecní vily s kolotoči za stánkem se zmrzlinou Sayonara.

Když přišly, nikdo se příliš nevyptával, možná proto, že nikdo netušil, že zůstanou. Vittoria začala pracovat v lékárně, Mara si otevřela hotel a salon pro psy a kočky, v době, kdy o těchto věcech nikdo neuvažoval. Nevím ani, zda to byla legální činnost a jaký byl daňový režim, ale hodně lidí je navštěvovalo ze zvědavosti i proto, že každému dříve nebo později přijde vhod, když se někdo na pár dní ujme jejich psa nebo kočky.

Tak jsem se tam ocitla i já, v prosinci 1974.

Pohádala jsem se s matkou a nechtěla jsem ji žádat, aby mi pohlídala mou fenku Madam. Matka odmítala vzít na vědomí, že už pominula doba, kdy psi a kočky buď byli toulaví, kterým se tu a tam dalo trochu jídla – ale jen málo, protože nebylo možné připustit, aby si nás oblíbili – a kterým každým dnem hrozilo, že skončí pod autem, nebo sloužili jako pracovní nástroje, živá košťata či motyky. Psi dělali hlídače, kočky chytaly myši, slepice snášely vejce, krávy dávaly mléko a maso, prase se zabíjelo jednou do roka a já měla za úkol vymývat střeva, aby se do nich nacpaly klobásy a salámy. Pomyslení na zvíře jako společníka bylo matce cizí. Co je to za společníka, když nemluví? namítala nerudně, zatímco zametala podlahu v kuchyni. I já sama jsem pro ni byla pracovní nástroj, a taková ženská stařecká hůl. Živá hůl. Nechtěla ani, abych na konci studia na univerzitě požádala o stipendium. Leo, najdi si práci, budeš se vdávat.

Matka by nechala Madam tři dny venku. Nechtěla jsem se vdávat, chtěla jsem pokračovat ve studiu a prchnout na dva dny za Luigim, který nastoupil na vojnu, ale nevěděla jsem, kde nechat psa, až mi moje nejlepší přítelkyně Alba poradila Mařin hotel pro psy. Nikdy tam nebyla, ale vyprávěli jí o něm ve vlaku do Říma. Budeš klidnější, jinak budeš u Luigiho pořád na Madam myslet. Alba vždycky platila za praktickou ženu.

Luigi se mi líbil, Madam říkal falešný vlk, na vojně byl záložním důstojníkem na jedné ztracené vartě v provincii Salerno, v Hadí jámě.

Zahrada domu, kde Mara a Vittoria bydlely, nebyla tak krásná jako dnes, z ploché přístupné střechy nebyla ještě terasa, neměla zábradlí, ale bylo zřejmé, že někdo na to myslel a den po dni se o zahradu staral. Za pár měsíců už všechno divoce bujelo. Takový hotel a salon pro zvířata nebyly v módě, veterináři se zabývali především kuřaty a ovce, kravami a vepři, příležitostně králíky. Obzvláště králíci jsou choulostiví.

Spasitel, Redentore, kde Vittoria sbírala rostliny a květiny, jež pak přesazovala níže u moře, byl vrch Altino v pohorí Aurunci, a říkalo se mu tak pro sochu Krista Spasitele.

Že se tu chtěly usadit, se ukázalo, když se majitelka lékárny, noblesní dáma z Livorna, od jedné přítelkyně doslechla, že dům ve via Romanelli si Vittoria nepronajala, nýbrž koupila, a že Mara není její dcera, třebaže na ni nemovitost napsala. Pronesl to notář jednoho rána v baru Italia, když komentoval jiný, podle něho zábavný případ sukcese jednoho domu v oblasti Vindicio, kde bylo obtížné nalézt aspoň jednoho dědice onoho krásného domu, a ten dědic se nakonec dědictví vzdal ve prospěch majitele, přítele svého strýce. Ale jakého přítele, to nikdo neuměl říct. Možná kvůli slovu Vindicio, jež okamžitě odkazovalo ke slovu Formia, které zase v srdcích obyvatel Scauri okamžitě rozněcovalo lokální patriotismus proti obci necelých deset kilometrů severně, nevyvolala informace, že Mara není Vittoriina dcera, žádné klepy. Zůstávala hlubinně uložena. Voda tekoucí pod nohama obyvatel Scauri jako říčka Capo d'Acqua, jež se skrývala pod zemí a od Parku pstruhů až k moři byla vidět jen v krátkých úsecích.

A v těch krátkých úsecích děti sbíraly pulce a zavíraly je do zavařovacích sklenic. Někdy je vypustily do říčky, z těch pak vyrostly záby, častěji však pulci hynuli.

Toho dne, kdy se řešila Madam, mě uviděla za plotem se starším psem žena s tmavými vlasy těsně k ramenům a přišla mi s úsměvem naproti. Rozhodným, rychlým pohybem hlavy odhodila proužek vlasů z pravého oka. Oči neměla světlé, ale plné jasu, na hlavě slaměný klobouk, který měl nejlepší dny za sebou, plandavé kalhoty, bílý svetr se spletaným vzorem, v rukou držela zahradnické nůžky. I moje matka obdělávala půdu a nepostrádala při tom jistou eleganci, avšak Vittoria jako by vystoupila ze stránek *Oggi*, kde jsem občas pročítala reportáže o královském páru v exilu. Vypadala jako arabská princezna ve venkovském toskánském oděvu. Za ní však stál jen zchátralý dům. Neupravená zahrada a opadávající omítka. Patřil rodině Nocella, která předtím, než došlo k události s koněm, vlastnila všechny pozemky od via Appia až po železnici.

Říkala jsem si, zda je možné nechat u ní na pár dní psa a kolik to stojí. Tak jsem jí to i řekla, ani jsem přitom nepopřála dobrý den.

Vittoria mi odpověděla, stále se usmívajíc Nejdřív pojd'te dál a posaďte se, chcete sklenici vody, kávu? Tamarindový sirup?

Ani nepočkala na odpověď, položila mi ruku na paži, pak popošla ke vchodu, nůžky nechala na železném stolku, odložila klobouk a vešla do domu. Vlasy měla sestříhané upraveně, ale působily rozevlátě. V patiu stolek se dvěma

židlemi. Ve dveřích se ohlédla, jako by na mě chtěla zaostřit, naklonila hlavu, já jsem uhnula pohledem a zrudla, zadívala jsem se na svůj svetr a pátrala po nějaké skvrně.

Po několika minutách se objevila znovu v doprovodu dvou dívek, nasadila si znovu klobouk, zdvořile mi pokynula lehce se dotýkajíc krempy a s nůžkami v ruce se vrátila na místo, kde jsem ji zastihla. Bylo v ní cosi vojáckého. Marciální zdvořilost, i něco houpavého, vlnivého, kapitán na korábu.

Můj dědeček měl ve zvyku zavazit o okraj klobouku na znamení úcty nebo při rozloučení. Luigi mi po vojenské přísaze poslal foto v důstojnické uniformě, s čepicí s kšiletem, i v černobíle bylo zřejmé, že má světlé oči. Světlé oči se mi vždycky líbily. Myslím, že to první, co jsem si na Luigim zamílovala, byly jeho modrozelené oči. Klobouk smekají muži.

Jednu z dívek jsem znala, Filomena byla moje spolužačka ze základní školy, hrobníkova dcera. Když mě spatřila, žádnou zdvořilost neprojevila, ostatně jsme se už nestýkaly. Tu druhou jsem nikdy neviděla, vypadala jako panenka. Blond vlasy spletené do tak dlouhých copů, že je měla dvakrát obtočené kolem hlavy. Na sobě měla vyšisované džíny s nohavicemi do zvonu a pestrobarevnou košili, na očích hranaté brýle s kostěnou obroučkou. Byla hezká. Natáhla ruce Madam k čenichu.

Ahoj, já jsem Mara, je ta slečna hodná? zeptala se mě.

Ano, je hodná, jen trochu inkontinentní, odpověděla jsem spěšně, abych se mohla obrátit k Filomeně, která předstírala, že mě nezná, nebo se mi to aspoň zdálo.

Já jsem Lea, vzpomínáš si?

Ano, ano, chodily jsme spolu na základku, ale ty jsi byla moc dobrá, Leo, už tě nikdy nevidím na lidu. Dala se do smíchu.

Začala jsem se starším bratrem chodit na útesy.

Ale ani jinde venku jsem tě nikdy neviděla.

To bude rozvrhem, jezdila jsem na lyceum do Formie, na univerzitu do Neapole, zkrátka pořád autobus, vlak, studium, pomáhat doma matce.

Vždyť ti říkám, že jsi byla dobrá, Leo, a teď, co děláš?

Zkoušky na advokátku.

Panenko Marie, ty už jsi dostudovala, a nebudeš se vdávat?

Než jsem odpověděla, nevím proč jsem se podívala na Vittorii, která nechala listí a zvědavě na mě hleděla. Ruce měla nad hlavou, jednou přidržovala větev, druhou stříhala. Popínavé růže, řekla hlasitě, jsou nepoddajné, ale je nutné vnutit jim určitý směr, jinak je z nich křovisko.

Ano, Filomeno, jsem zasnoubená, ale na vdávání je čas, zatím pendluju do Říma a zpět, získala jsem stipendium v Pro Deo.

Sklopila jsem zrak a setkala se s očima Madam, jež se s vyplazeným jazykem dožadovala povolení vzdálit se. Pohlédla na mě a pak na psa nataženého pod stromem, třikrát nebo čtyřikrát po sobě.

Je to tři sta lir na den, řekla Mara, strava, pobyt a kartáčování, pokud chceš, můžeš ji tu nechat hned, mám dojem, že nechce utíkat, a zasmála se, ale zvonivě, ne tak přihrouble jako Filomena. Potok v Parku pstruhů nahoře

na Monte d'Oro, když z něj ryby vyskakují. Chov sladkovodních ryb v přímořském městečku. Byl tam i bazén se skluzavkami. A bar s restaurací.

Tři sta lir nebylo málo, ale mohla jsem si to dovolit a chtěla jsem matce dokázat, že jsem soběstačná, přinejmenším po finanční stránce, a taky jí to udělat naschvál.

I chovné ryby vyskakují, řekl mi Luigi den předtím, než odjel na vojnu. Potom mě políbil. A jeho knír mi nevadil. V bazénu v Parku pstruhů se stalo neštěstí. Jeden chlapec ochrnl. V zimě jsou bazény prázdné. Křoviska nejsou hezká?

Také Nocellovi přišli o pozemky a domy vinou neštěstí. Vyhodil kůň a kopnutím zabil hlavu rodiny, jeho žena zůstala sama se sedmi dětmi a byla nucena kus po kuse všechno prodat. Ještě štěstí že měli co prodávat, někteří lidé nemají ani to, šuškal se dole v příbytcích rybářů, nedaleko útesu. Někdo má na prodej jen sebe sama, a ani to nestačí k přežití.

Neštěstí ve vaně, znělo mi v hlavě jako z rádia, které jsme zapomněli vypnout, když jsem čekala v Lu Rusticone, až na mě přijde řada s pizzou k večeři. Neštěstí ve vaně, znělo opakovaně po cestě.

Advokátko Russová, slyšela jste o Vittorii? neštěstí ve vaně.

Carmela, která pracovala u Ernesta Bruna, galanterii naproti Lu Rusticone, na mě zvědavě hleděla, ale já jsem jí nemohla povědět nic jiného, než co jsem opakovaně slyšela, pak jsem mluvila dál.

Dnes ráno mi volala Mara, aby mi to řekla, včera jsem byla pryč, pohřeb bude ve středu.

Jen si pomyslete, advokátko, potkala jsem ji zrovna včera ráno na útesu a Vittoria se jako vždy vrhla do moře a plavala dobrou půlhodinu, mohlo být sedm nebo čtvrt na osm, představte si, advokátko, v jednu chvíli jsem myslela, že se utopila, nevracela se, ale pak jsem ji uviděla za bójkou, dokonce zvedla ruku, a když doplavala na břeh, řekla mi, že se zastavila u sošky Panenky Marie, aby mohla pozorovat Ischii.

V neděli ráno byla vidět Ischia?

Také Mondragone a Ponza, vzduch byl průzračný, zvětšovací lupa.

A pak?

Pak nic, advokátko, daly jsme si kávu ve Scoglio a počkaly jsme, až jí trochu oschnou vlasy, byla veselá, žertovala jako vždy, řekla mi Víš, Carmelo, každý den by měl být jako ten dnešní, To znamená? zeptala jsem se jí, protože jsme mluvily jen o rvačce s lahvemi z předchozího večera, ale neodpověděla mi, zula si boty, asi v nich zůstalo trochu písku, oklepala je o nohy stolku a položila na stůl peníze za kávu. Jenže kdepak moře, advokátko, utopila se doma ve vaně. A vlastně, nevíte nic o těch, co se poprali?

Ano, přišli za mnou Riccardovi rodiče, aby podali žalobu, Riccardo má zlomený nos.

Chtějí prachy, advokátko, ten Riccardo je tupá hlava.

Promiňte, Carmelo, už je čas a holčičky na mě čekají.

Vy mi promiňte, advokátko, hezký večer, a pozdravujte pana profesora. Železářův syn se rád pere, vzpomeň si na malér o Velikonocích, advokátko.

Každý den by měl vypadat takhle, opakovala jsem si, a kladla si otázku Jak takhle? Co chtěla Vittoria říct? Luigi, jenž se zdánlivě nezajímal o život v obci, ale věděl o všem, mi řekl, že když se v neděli Vittoria vrátila, Mara nebyla doma, šla vyvenčit dvě německé dogy radního Comiho. Mara došla pěšky přes Santa Marii až do Spigna a byla tak unavená, že se pak vrátila autostopem s jedním člověkem, co má obchod s plynovými bombami na návrší. Když vešla do koupelny umýt si ruce, našla Vittorii pod vodou, z chodby tam nebylo vidět, chápeš? ale nekřičela, zvedla ji a políbila.

Promiň, jak to víš?

Oba jsme se otočili, abychom se ujistili, že holčičky, které vždy všechno poslouchaly a všechno opakovaly, jsou skutečně zaujaté pizzou.

Promiň, Luigi, jak to víš?

Od Franky, víš, že k nim v neděli po mši o jedenácté dochází uklízet, jen v předsíni odložila tašku a viděla všechno, přišla blíž a když viděla, co se stalo, spustila křik. V tu chvíli zavolaly záchranku, pochopitelně už se nedalo nic dělat.

Ale jak se to stalo?

Utopila se ve vaně.

Udělalí pitvu?

Jistě, provedl ji Tommaso a našel vodu na plicích.

Ale jak je to možné?

Leo, nevím, je to neštěstí. Franca přísahala, že od vchodu, s dveřmi do koupelny, které scénu rámovaly, to vypadalo jako polibek mezi Sněhurkou a princem, víš, že má malá vnoučata a dívá se teď jenom na kreslené filmy.

Holčičky snědly celou pizzu a při tom se dívaly na *Kouzelnou slečnu Priceovou*. Neumyly si ruce. Umaštěné otisky prstíků na koženkové pohovce voněly po pizze, kterou jsem si já nedala. Od chvíle, kdy jsme si pořídili přehrávač, se všechna přání po hračkách proměnila na přání po videokazetách. Luigi dovedl kupovat hry sám sobě, a holčičky je vnímaly jako hry pro sebe. Vědci jsou v životě dětmi. Sbírali jsme videokazety, které se dávaly jako příloha k deníkům *l'Unità* nebo *la Repubblica*. Klasické filmy. Westerny. Později jsem, zavřená v koupelně, abych si zakouřila, hleděla na vanu. Seděla jsem na okraji a zkoumala dno, jako by mohlo odhalit, co se Vittorii stalo. Jak se může zkušená plavkyně, která se vrhá do moře v zimě v létě, utopit doma ve vaně? Nehoda, advokátko. Neštěstí, Leo. Každý den by měl vypadat takhle.

Když jsem otevřela *Il Golfo* z předchozího večera a hledala, co jsem měla vidět a neviděla, četla jsem Naše přítelkyně Vittoria měla doma nehodu. Možná pád, možná neštěstí. Oplakáváme ji společně nyní a navždy. Zase to neštěstí.

Ochránily by protiskluzové žluté rybky holčičky?

Den nato mě v kanceláři čekal železář Angelo. Řekl mi, že má starost o Riccarda, kterému už dole na náměstí dali přezdítku Beran. Koneckonců když hlavičku dostaneš, místo abys ji dal, co můžeš čekat? Angelo mi předal rozostřenou a rozmazanou fotku z polaroidu, kde bylo vidět někoho, jak něco na pláži hází, a opravdu to vypadalo jako lahev. Poznávala jsem modré slunečníky na Lido Oriente, zavřené a zdrženlivé jako poupata, a vlnolamy před veřejnou pláží. Blondatá a kudrnatá postava s vlasy nakrátko, v tričku a kraťasech, pravděpodobně nějaký chlapec, a ještě pravděpodobněji Riccardo. Foto pořídil někdo za jeho zády, ten, kdo házel lahev, byl obrácen čelem. Obličej se nedal rozeznat, ale byl pravidelných rysů, světlé triko, modrý svetr přehozený přes ramena, dlouhé kalhoty, na nohou patrně mokasíny, ale nebyly vidět, záběr končil nad chodidly.

Začal si on, to je jasné. Angelo mluvil, ale já ho neposlouchala. V dálce, na okraji pláže u moře, byla jako černí stín Vittoria, méně rozostřená než okolí, zachycená při chůzi, té obvyklé rozevláté chůzi, v šatech bez rukávů, košili uvázanou v pase, trochu na způsob šerpy, s vlasy, které si už několik let nechávala bílé a které jí slušely, s hlavou vztyčenou a s něčím před obličejem, pravděpodobně brýlemi, které sundávala a jednu stranici držela v ústech, pohupovala jimi v zubech. To dělala často. Nikdy si nebarvila vlasy, a když jsem se na ni dívala, usmyslila jsem si, že to udělám taky tak.

Kolik bylo hodin? zeptala jsem se Beranova otce.

Před večerí, osm, půl deváté, advokátka, potřebujete tu fotku?